

نگاهی به اجلاس سران گروه هشت کشور صنعتی جهان در ایتالیا

اجلاس سران گروه هشت کشور صنعتی و اقتصادی جهان به مدت سه روز از تاریخ ۱۹-۱۷ تیرماه ۱۳۸۸ در شهر آکوئیل در ایتالیا برگزار شد. کشورهای روسیه، آمریکا، آلمان، فرانسه، انگلیس، کانادا، ایتالیا و ژاپن از اعضای گروه هشت کشور صنعتی جهان هستند که به جی ۸ معروفند. اجلاس ایتالیا سی و پنجمین اجلاس سران بوده که تاکنون تشکیل شده است. بحران اقتصادی و مالی جهانی و چگونگی کمک کشورهای ثروتمند به کشورهای فقیر، موضوع هسته‌ای ایران، بحث افغانستان، عدم اشاعه سلاح‌های کشتار جمعی، امنیت غذایی جهان، مبارزه با پدیده تروریسم، بحران‌های منطقه خاورمیانه، آفریقا و آمریکای جنوبی، انرژی، تغییرات اقلیمی و مبارزه با فقر و گرسنگی مفاد اصلی دستور کار اجلاس سران گروه هشت را تشکیل داد.

لزوم مقابله با بیکاری و افزایش رشد اقتصادی از دیگر موضوعات اصلی سران گروه هشت بوده است. مذاکرات گروه هشت با بررسی موضوع تغییرات آب و هوایی در روز دوم اجلاس گسترده‌تر شد و رهبران گروه ۵ یعنی آفریقای جنوبی، برزیل، چین، هند و مکزیک و همچنین رهبران استرالیا، اندونزی و کره جنوبی نیز در آن حضور یافتند.

خوزه مانوئل باروسو رئیس کمیسیون اروپا و فردریک راین‌فلد رئیس شورای اروپا، بان کی مون دبیرکل سازمان ملل و نمایندگان سازمان‌های بین‌المللی نیز در این نشست حضور داشتند. باروسو و راین‌فلد این نشست را تنها فرصت موجود برای حل و فصل مسایل مرتبط با تغییرات آب و هوایی می‌دانند. در اینجا نگاهی به تاریخچه تشکیل گروه هشت خواهیم داشت.

تاریخچه تشکیل گروه هشت

اهداف کلی گروه ۸، مذاکره و گفت‌وگو و تصمیم‌گیری در مورد مسائل جهانی همچون تجارت، اقتصاد و سیاست در سطح جهانی است.

در پایان جنگ سرد در سال ۱۹۸۹ بعد از سقوط اتحاد شوروی سابق، دولت روسیه خواستار پیوستن به این گروه شد که پس از سپری شدن ۹ سال انتظار در سال ۱۹۹۸ به عنوان عضو پذیرفته شد و گروه مذکور پس از پیوستن روسیه به آن به گروه ۸ تغییر نام داد. ۸ کشور

گروه ۸ که قبل از پیوستن روسیه گروه ۷ خوانده می‌شد، یک مجمع بین‌المللی از کشورهای کانادا، فرانسه، آلمان، ایتالیا، ژاپن، روسیه، انگلیس و ایالات متحده می‌باشد. این کشورها هم اکنون روی هم رفته ۶۵ درصد اقتصاد جهانی را نمایندگی می‌کنند و ۸ و ۱۴ درصد از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند در حالی که نزدیک به دوسوم تولید ناخالص داخلی جهان را از آن خود کرده‌اند.

عضو تقریباً دو سوم درآمدهای ناخالص ملی دنیا را به خود اختصاص داده‌اند و ۶۳ درصد اقتصاد جهان در دست همین ۸ کشور قدرتمند است. گروه ۸ به خاطر به کرسی نشاندن عقایدشان، ایجاد و رهبری کردن اقتصاد نئولیبرال در سطح جهانی دارای نقش فعال هستند. این گروه متشکل از غنی‌ترین و قدرتمندترین رهبران کشورهای جهان است و بزرگترین سهامداران عمده اقتصاد جهانی نیز به شمار می‌روند. نهاد مذکور با هماهنگی با رؤسای حکومت‌ها و وزراء، با مشاوران دائمی خود و با جلب بسیار گسترده متخصصان و مبلغان گوناگون در بخش اقتصادی توانسته‌اند روابط خوبی با نهادهای بین‌المللی ایجاد کرده و به صورت دائمی به تمام رسانه‌های گروهی دسترسی داشته باشند.

برخی از مصوبات سران گروه ۸ در نشست ایتالیا عبارتست از: کشورهای عضو گروه هشت و سران کشورهای آفریقایی که در آخرین روز اجلاس به آنها ملحق شدند، در تاریخ ۱۹ تیرماه ۱۳۸۸ بیانیه‌ای در مورد آفریقا صادر کردند که موضوع آن تحکیم شراکت میان G8 و کشورهای آفریقایی در امور منابع آبی و بهداشتی است. در بیانیه مشترک آمده است که بحران بیش از همه به کشورهای فقیر صدمه می‌زند و روندی را که در خصوص بهداشت و درمان و ریشه‌کنی فقر و گرسنگی در آفریقا حاصل شده بود، تهدید می‌کند. به اعتقاد سران G8 و همکاران آنها، باید برای احیای رشد اقتصادی به سرعت وارد عمل شد و کلیه تدابیر لازم را برای دفاع از اقشار فقیر جامعه آفریقا بکار گرفت.

در این اجلاس، سران چند کشور نوظهور اقتصادی و نیز مقامات مصر، لیبی و کشورهای آفریقایی برای گفتگو درباره اختصاص پانزده میلیارد دلار کمک به آفریقا برای مبارزه با فقر و بیماری، حضور داشتند. ایتالیا و

فرانسه به علت عمل نکردن به وعده‌هایشان درباره کمک به کشورهای آفریقایی با انتقادات شدیدی روبرو هستند. همچنین اعضای حاضر در نشست جی ۸ بر تعهد خود برای کمک به آفریقا تأکید کردند. این اعضا اذعان کردند که تا سال ۲۰۱۱ کمک‌های خود را به آفریقا سالانه تا سقف ۲۵ میلیارد دلار افزایش خواهند داد.

یکی از بندهای این بیانیه به اوضاع در افغانستان اختصاص داده شده است. شرکت کنندگان در اجلاس سران، مقامات افغانستان را فراخوانده و از آنها درخواست نمودند تا در کشور شرایط برگزاری انتخابات را فراهم کنند که نتایج آن مورد اعتماد جامعه جهانی و بازگوکننده خواسته حقیقی ملت افغانستان باشد. در بیانیه خاطر نشان می‌شود که تثبیت اوضاع در افغانستان و پاکستان اولویت گروه هشت است. سران G8 توسعه این کشور و تمام منطقه را مهمترین شرط مقابله مؤثر با تروریسم، قاچاق مواد مخدر و جنایات سازمان یافته می‌دانند.

به نظر می‌رسد تغییرات آب و هوایی و آلودگی‌های زیست محیطی بزرگترین چالش برای اجلاس گروه هشت است. به ویژه که کارخانه‌های فعال در این کشورها، بزرگترین عامل تولید گاز دی‌اکسید کربن و آلودگی هواست. با وجود وعده‌های مختلف در اجلاس گروه هشت، هنوز موانع بسیاری در برابر سران این هشت کشور بزرگ قرار دارد و به نظر می‌رسد این مشکلات بزودی حل نخواهد شد.

در بیانیه پایانی این نشست بر پایبندی جامعه بین‌المللی بر تلاش‌ها برای تحقق صلح عادلانه و فراگیر بین فلسطینیان و رژیم صهیونیستی تأکید شد و دستیابی به راهکاری برای حل و فصل مشکلات خاورمیانه به عنوان یک اولویت اساسی مطرح شد. شرکت کنندگان در این نشست همچنین از گام‌های اولیه طرف‌های ذیربط

پرونده صلح طی هفته‌های گذشته برای تحقق این هدف تقدیر کردند و از رژیم صهیونیستی و طرف فلسطینی خواستند تا مذاکرات مستقیم را درخصوص مسائل مورد اختلاف، به شکلی که با پیشنهادهای و طرح‌های صلح بین‌المللی از جمله طرح نقشه راه منسجم باشد، از سر بگیرند.

رهبان ۸ کشور صنعتی همچنین آزمایش‌های هسته‌ای و موشکی کره شمالی را محکوم و نگرانی شدید خود را نسبت به این موضوع اعلام کردند. از سوی دیگر، قرار است بنا به پیشنهاد اوباما رئیس‌جمهوری آمریکا که در این نشست مطرح شد، ماه مارس ۲۰۱۰ نشستی در واشنگتن درخصوص امنیت هسته‌ای با حضور ۳۰ کشور برگزار شود. بررسی راهکارهایی برای ممانعت از دستیابی برخی کشورها به سلاح هسته‌ای از مهم‌ترین مسائل مورد بحث در این نشست عنوان شده است.

بیانیه نهایی سران گروه هشت در ایتالیا

رهبان جی ۸ در بیانیه نهایی خود براهمیت مشارکت قدرت‌های صنعتی و اقتصادی نوظهور چین، هند، مکزیک، آفریقای جنوبی و برزیل موسوم به جی ۵ به همراه مصر در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی با جی ۸ تأکید کرده و آن را به رسمیت شناختند. سران هشت کشور در نخستین اقدام برای همکاری اعضای "جی ۸، جی ۵ و مصر" موسوم به گروه جدید جی ۱۴ که بتدریج جی ۸ نیز به جی ۱۴ تغییر نام خواهد یافت، تأکید نمودند.

همچنین در این بیانیه رهبان گروه ۸ ضمن بررسی بحران جهانی اقتصاد و راه‌حل‌های مقابله با بحران با وجود مشاهده علایم ثبات و اعتماد بیشتر بازارهای اقتصادی، متعهد به اجرای مصوبه‌های اجلاس گذشته واشنگتن و لندن شدند. این اعضا همچنین متعهد به مقابله با پیامدها و ابعاد اجتماعی بحران و توجه به مشکل

افراد به‌عنوان اولویت‌های نخست و تخصیص ۲۰ میلیارد دلار اعتبار موظف به مبارزه با فقر طی سه سال آینده شدند.

سران جی ۸ در بیانیه پایانی خود درمورد ایجاد شرایط برای جهانی عاری از تسلیحات اتمی نیز به توافق رسیدند و در همین راستا آمریکا با برپایی اجلاسی در بهار ۲۰۱۰ در زمینه خنثی‌سازی تمام مواد هسته‌ای آسیب‌پذیر و بازبینی پیمان عدم‌گسترش سلاح هسته‌ای موافقت کرد. هشت کشور بزرگ صنعتی جهان و دیگر کشورهایی که به نشست سران این گروه در ایتالیا دعوت شده‌اند در روز پایانی اجلاس با تخصیص پانزده میلیارد دلار به تضمین امنیت مواد غذایی در سه سال آینده موافقت کردند. این پول به مصرف اجرای طرح‌های توسعه پایدار و کمک‌های غذایی اضطراری خواهد رسید. ایالات متحده آمریکا پرداخت سه میلیارد و پانصد میلیون، ژاپن بین سه تا چهار میلیارد و فرانسه در حدود دو میلیارد دلار از این مبلغ را تقبل کرده‌اند. رئیس صندوق بین‌المللی توسعه کشاورزی از مطرح شدن این پیشنهاد استقبال کرده و آن را یک چرخش در کمک‌رسانی غذایی خواند. باید یادآوری کرد که هرچند قیمت مواد غذایی پایه در مقایسه باقیمت‌های بی‌سابقه سال ۲۰۰۸ کاهش داشته، اما هنوز هم این قیمت‌ها بسیار بالا و بی‌ثبات است.

نشست سران در ایتالیا دستاوردهای موفق دیپلماتیک چندانی به همراه نداشته است. بنابر اخبار منتشره برخی از دیپلمات‌ها به حدی از نحوه تدارک این مراسم از سوی مقامات ایتالیا ناراضی و ناخرسند بودند که خواستار اخراج این کشور از گروه هشت و جایگزینی اسپانیا به جای آن شدند. یک دیپلمات ارشد عضو این گروه به روزنامه گاردین گفت: ایتالیا بسیار بد عمل کرده است. هیچ شیوه عمل مشخص و برنامه‌ریزی خاصی برای

برگزاری این نشست وجود ندارد. براساس این گزارش، ضعف‌های دیپلماتیک ایتالیا راه واشنگتن را برای قدم گذاشتن در عرصه ساماندهی مطالبات داخلی گروه هشت باز کرد؛ مطالباتی که هدف آن هموار کردن راه برای انجام مذاکراتی سودمند و نتیجه‌مدار، قبل و حین برگزاری نشست این گروه است. برلوسکونی به خاطر عمل نکردن به تعهداتی که کشورش در اجلاس چهار سال گذشته گروه هشت در زمینه کمک به رشد و توسعه بر عهده گرفت، مورد انتقاد قرار گرفت.

مواضع سران گروه هشت کشور صنعتی در قبال مسائل مربوط به ایران

مسائل مربوط به ایران به خصوص فعالیت‌های هسته‌ای ایران و تحولات انتخابات ریاست جمهوری ایران از جمله موضوعات بسیار مهم در جریان نشست ۸ کشور بزرگ صنعتی جهان در آکوئیلای ایتالیا بود. مسائل مربوط به ایران در بیانیه پایانی سران گروه هشت نیز بازتاب داشت.

هشت کشور صنعتی در بیانیه خود موضع‌شان را در قبال برنامه هسته‌ای ایران اعلام و گفتند: ما عمیقاً امیدواریم که ایران این فرصت را مغتنم شمارد و به دیپلماسی فرصت (دیگری) بدهد. سران خواستار حل دیپلماتیک موضوع هسته‌ای ایران شده و اعلام کردند که تا ماه سپتامبر ایران امکان خواهد داشت که مذاکره در رابطه با برنامه هسته‌ای را آغاز کند. "نیکلا سارکوزی" رئیس‌جمهور فرانسه اظهار داشت که سران کشورهای جهان بار دیگر اوضاع در ایران را در اجلاس G20 که ۲۴-۲۵ سپتامبر ۲۰۰۹ در شهر پیتزبورگ آمریکا برگزار می‌شود، بررسی خواهند کرد. به نظر می‌رسد هشت کشور صنعتی جهان دارای اختلاف نظرانی در مورد چگونگی

برخورد با ایران و اجرای تحریم‌های بیشتر در قبال ایران هستند.

بحث هسته‌ای ایران

رئیس جمهوری آمریکا درخصوص برنامه اتمی ایران یادآور شد: دنیا نمی‌تواند تا ابد منتظر تهران بماند و در صورتی که ایران حداکثر تا ماه سپتامبر تمایل به پایان دادن به بخش حساس و سؤال‌برانگیز برنامه اتمی خود را نمایان نسازد، طبیعتاً با عکس‌العمل‌های بیشتری مواجه خواهد شد و چه بسا بسیاری از کشورها در این مورد رأساً واکنش نشان دهند زیرا جامعه بین‌الملل نسبت به خطر برنامه اتمی ایران و اثر آن بر گسترش اقدامات مشابه در منطقه نگران است.

در این رابطه سارکوزی گفت: قدرت‌ها (گروه هشت) در نشست گروه ۲۰، کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته در پترزبورگ در روزهای ۲۴ تا ۲۵ سپتامبر (۲ و ۳ مهر) وضعیت ایران را دوباره مرور خواهند کرد. اگر تا آن زمان هیچ پیشرفتی به دست نیاید، ما تصمیم خواهیم گرفت.

سرگئی پریخودکو دستیار رئیس‌جمهور روسیه اعلام کرده است که روسیه ضمن رعایت کلیه تعهدات بین‌المللی، بر ادامه گفتگو با ایران در امور هسته‌ای اصرار می‌ورزد. وی در گفتگویی به خبرنگاران گفت: ما معتقدیم که باید کار با ایران را ضمن رعایت تعهدات بین‌المللی ادامه داد.

چشم‌انداز آینده گروه ۸

در سال‌های آغازین نشست سران گروه ۸، گفتگوها درباره مسائل مالی و موضوعات مربوط به سیاست ارزی، محور اصلی مذاکرات و دیدارها را تشکیل می‌دادند. در دهه ۱۹۸۰ مسائل سیاست امنیتی بیشتر در کانون توجه قرار گرفتند. از سوی دیگر مسائل مهم روز مانند حمله

شوروی سابق به افغانستان یا فاجعه چرنوبیل احساس نیاز به همکاری را تشدید کرد. موضوع رامبوئیته - گفتگوهای غیررسمی در جمعی کوچک - در سایه سازماندهی نشست‌های بزرگ به فراموشی سپرده شد. هماهنگ کردن موضوعات گوناگون رفته رفته پیچیده‌تر شد. امروزه نه تنها سران کشورها با یکدیگر دیدار می‌کنند بلکه وزرای کشورهای عضو گروه ۸ هم پیرامون مسائل گوناگون به بحث و گفتگو می‌نشینند. در حال حاضر اقتصاد، موضوع اصلی مذاکرات نیست، بلکه در کنار آن به موضوعات دیگر مانند تغییرات جوی یا تروریسم بین‌المللی هم پرداخته می‌شود.

یکی از انتقاداتی که در سال‌های اخیر نسبت به گروه ۸ مطرح بوده عدم عضویت کشورهای مهم و تازه قدرت یافته، مانند چین و هند و برزیل و اسپانیا در این گروه است. گروه ۸ که از سال ۱۹۷۷ نشست‌های سالانه برگزار می‌کند تنها آمریکا، کانادا، انگلستان، ایتالیا، آلمان، فرانسه و روسیه را در برمی‌گیرد.

گروه ۸ امروزه جزو قویترین کشورهای اقتصادی جهان نیست. هرچند که ۸ کشور عضو تقریباً دو سوم درآمدهای ناخالص ملی دنیا را به خود اختصاص می‌دهند، ولی مثلاً بدون چین، که چهارمین در آمد ناخالص ملی را دارد و اقتصاد آن امروزه قوی‌تر از اقتصاد فرانسه و انگلیس، ایتالیا و کانادا است، این اجلاس کامل نیست. همچنین اسپانیا (که بر اساس در آمد ناخالص ملی بالاتر از کانادا و روسیه قرار دارد) بر شرکت در این اجلاس اصرار می‌کند. آنگلا مرکل بر این باور است که نباید گروه ۸ به گروه ۱۳ تبدیل شود اما نیکلا سارکوزی عکس این دیدگاه را دارد. با این همه، باید اذعان کرد که بدون همکاری کشورهای یادشده پیشرفت در مسائلی همچون بهبودی آب و هوای زمین، دستیابی به توافق در مورد

قوانین تجارت جهانی و حفاظت از حقوق معنوی ناممکن خواهد بود. در همین راستا در اجلاس سال گذشته سران گروه ۸ در هایلینگدام آلمان، برای اولین بار برزیل، چین، هندوستان، مکزیک و آفریقای جنوبی نیز به عنوان مهمان به اجلاس گروه ۸ دعوت شدند. اجلاس گروه ۸ در سال جاری قرار بود بر تمایل خود به ادغام بهتر کشورهای مهم و قدرتمندی همچون چین، هند، برزیل، مکزیک و آفریقای جنوبی در تصمیم‌گیری‌ها و مسؤولیت‌های بین‌المللی تأکید بارزتری کند. در این راستا روندی به جریان افتاده است اما با این وجود برخی از اعضای گروه ۸ مخالف گسترش اعضای خود و تبدیل آن به گروه ۱۳ است.

در همین رابطه "سیلویو برلوسکونی" نخست وزیر ایتالیا که ریاست اجلاس گروه هشت را بر عهده داشت، درخصوص وظایف گروه هشت می‌گوید: گروه هشت برای مقابله با مشکلاتی که در جهان وجود دارد بسیار کوچک است و از همین رو سایر کشورهای در حال توسعه نیز باید درگیر این مسائل شوند. از سوی دیگر اوباما نیز پیش از ترک ایتالیا به مقصد غنا در این باره گفت: تصور اینکه ما می‌توانیم بدون مشارکت کشورهای چین، هند و برزیل برخی از مشکلات را حل کنیم تصوری اشتباه است.

در دهه ۱۹۷۰، زمانی که کشورهای بزرگ صنعتی توافق کردند دیدارهای منظمی با یکدیگر داشته باشند، مسأله صرفاً به یک دیدار داوطلبانه محدود می‌شد. دیدارهای شخصی و تبادل آزادانه افکار بدون اجبارهای ناشی از تنظیم پروتکل‌های دیپلماتیک و به دور از دوربین‌ها و میکروفون‌های رسانه‌های همه جا حاضر، شاخص اصلی دیدارهای یادشده بود. اما هم اکنون دوره گپ و گفتگو در پای شومینه به سر آمده است. اینک

اجلاس رهبران گروه ۸ دارای دستور کار رسمی است و آنها قصد حل مشکلات جهان را دارند و ضعف اصلی گروه ۸ هم دقیقاً همین جاست زیرا آنها می‌خواهند مشکلاتی را حل کنند که اغلب خود به وجود آورنده آنها بوده‌اند یا دست کم در ایجادشان سهم داشته‌اند. نمونه‌اش، مشکلات متعدد آفریقا و یا تخریب جو زمین است.

از طرفی جهان نسبت به اولین اجلاس گروه ۸ تغییرات زیادی کرده است. اکنون دیگر مدت‌هاست که چین و هند در زمره قدرت‌های بزرگ اقتصادی جهان قرار گرفته‌اند، ولی در اجلاس گروه ۸ صرفاً به عنوان میهمان حضور دارند. ترکیب شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز به همین ترتیب، نمونه‌ای از تلاش برای حفظ قدرت و رفتار ناشی از تفرعن است. گام بعدی می‌تواند این باشد که موضوعات اجلاس گروه ۸، در چارچوب سازمان ملل مورد بحث و بررسی قرار گیرد. این موضوعات هم طبعاً مسائل جهانی خواهند بود که به همه مربوط می‌شوند و همگان باید آن را مورد بحث و بررسی قرار دهند. با این حال گروه ۸ قصد دارد که یک مجمع غیررسمی باشد و

در نتیجه فاقد یک ساختار اداری همانند دیگر سازمان‌های بین‌المللی همچون سازمان ملل متحد یا بانک جهانی است.

گروه ۸ دارای دبیرخانه دائمی یا دفاتری برای اعضایش نمی‌باشد. این گروه همچنین فاقد سازمان مدیریتی بوده و قطعنامه‌های آن الزام‌آور نمی‌باشند.

در مورد آینده گروه ۸ دو امکان وجود دارد: یا کشورهای تازه‌ای به عضویت این گروه پذیرفته می‌شوند و عملکردها سازماندهی می‌شوند که در این صورت برای آن وجود دستگاهی مدیریتی الزامی است یا باید تلاش کرد که فضای غیر رسمی کنفرانس یعنی گفتگوهای غیررسمی، دوباره احیا شوند. در واقع گروه ۸ امروزه تبدیل به باشگاهی از کشورهای صنعتی و قدرت‌های اقتصادی شده است که در مورد دستور کار موضوعات جهانی تصمیم‌گیری می‌کند. بی‌شک توانایی این باشگاه و گروه در مدیریت موضوعات جهانی می‌تواند تأثیر و پیامدهای حیاتی و بسیار مهم برای کره زمین داشته باشد.

سعید خالوزاده

اداره اقتصادی اروپا - وزارت امور خارجه